

94(497.4-18) "1879/1893"(049.3)

Zgodovini.ce, sedmič

Filip Čuček, **Uspehi spodnještajerskih Slovencev v Taaffejevi dobi: gospodarske, socialne, kulturne in politične razmere na Spodnjem Štajerskem v času Taaffejeve vladave (1879-1893)**. Celje: Zgodovinsko društvo, 2008. 340 strani. (Zgodovini.ce ; 7)

Z vladami pri nas nismo nikoli zadovoljni. Povsem razumljivo in prav. V prizadevanjih, da izpolnijo svoj program, prej ali slej pridejo na spolzek teren, jim spodrsne in – ene prej, druge kasneje – padejo. Druga vlada Edvarda Taaffeja (1879-1893) je spolzek teren nacionalno in politično neverjetno pisane monarhije očitno zelo dobro obvladovala, saj se je obdržala daleč najdlje v zgodovini ustavne stare avstrijske politične monarhije. Ko je padla, Slovenci z njenim izkupičkom niso bili najbolj zadovoljni, a vseeno, dr. Filip Čuček v prvem stavku zapiše, da je Taaffejeva vlada Slovincem prinesla največji napredek v Avstro-Ogrski monarhiji. Kako od nezadovoljstva pridemo k uspehom, nam mladi avtor razlaga z več primeri v njegovem znanstveno-monografskem prvencu. V oceni vseh teh primerov ne bom našteval, raje se na kratko posvetim nekaterim splošnejšim mislim o obravnavani dobi, ki so se mi ob branju sprožile.

Pretehtan in premerjen pogled z zgodovinsko distanco je torej pogosto povsem nasproten občutkom, ki prevevajo sodobnike obravnavanega obdobja. Zgodovinopisje očitno lahko izmeri zadovoljstvo in uspehe povsem drugače. Spodnještajerski Slovenci so namreč prav v času Taaffejeve vladave dosegli številne pomembne uspehe. Z vstopom v koalicijsko so se postopoma pričele spreminjati razmere, ki v času prejšnjih liberalno-nemško obarvanih vlad niso dopuščale slovenske nacionalne emancipacije. Vedno bolj agresivno nastopanje slovenske politike je z zbližanjem z oblastjo prineslo številne koncesije. Za to »paktiranje« z oblastjo se je v našem polpreteklem zgodovinopisju uveljavil termin »drobtiničarska politika«, ki je v pogledih

na preteklost pogosto deloval zasramovalno. Ob prebiranju Čučkovega dela pa na te drobtinice pričnemo gledati drugače. Drobtinice so nam prej namreč pogosto – v nasprotju denimo s slavljenim narodnim testamentom, programom Zedinjena Slovenija, ki v slovenski narodni zgodovini zagotovo dosega mitološke razsežnosti – zvenele povsem drugače. Prav zanimivo je torej, da so Slovenci – na Spodnjem Štajerskem in v drugih deželah – dosegali pomembne uspehe ravno v času, ko so program Zedinjene Slovenije postavili v drugi plan. Politika malih korakov se je izkazala kot izredno pomembna etapa razvoja, četudi jo dosedanji pogosto preveč selektivni pogled na slovensko zgodovino in njeno obravnavanje zgolj skozi izpostavljene mejnike nikoli ni izpostavljajal. Slednja ugotovitev seveda ne velja zgolj za obdobje stare Avstrije, ampak bi jo zlahka prezrcalili tudi na nekatera kasnejša obdobja v slovenski zgodovini. Ko govorimo o 19. stoletju sta tako v nasprotju s Taaffejevo dobo denimo mejnika kot sta leto 1848 ali pa taborsko gibanje že dolgo priljubljena in pogosto obdelovana tema. Če pustimo ob strani danes sproti porajajoče aktualno-politične, narodotvorne, domoljubne ali druge lokalne interese, je resno vprašanje za slovensko

zgodovinopisje, zakaj o dolgi Taafejevi dobi vedo kaj več povedati zgolj specialisti za 19. stoletje.

Z druge strani pa pogled na »neatraktivno« Taafejevo dobo, kot zgolj na narodno emancipacijsko etapo uspehov, premalo popoln. Kot se lahko začuti razpoloženje te dobe, ki ga Čuček skozi številne citate in upoštevanje relevantne literature precej natančno podaja, so uspehi (spodnještajerskih) Slovencev tedaj temeljili predvsem na strahu. Če z ene (slovenske) strani lahko na dobo gledamo kot na narodne (predvsem jezikovne) uspehe, slednje lahko z druge strani zlahka ocenimo tudi kot rezultat dunajske politične trgovine. Pogled s Taafejeve strani nakazuje, da je prav strah pred ponovnim prevzemom oblasti nemških liberalcev bil njegov najmočnejši adut pri kovanju nove koalicije. Slovenci so se v pomemben konzervativno-slovenski del vladne koalicije - t.i. Hohenwartov »železni obroč« - vključili predvsem zaradi slabih izkušenj predhodnih vlad nemških liberalcev. Pozicija spodnještajerskih slovenskih politikov je bila tu le še bolj posebna, saj so bili na nivoju štajerske dežele vedno v bistveno slabši poziciji kot denimo njihovi kranjski kolegi. Prav zato so si štajerski narodnjaki še toliko bolj obetali koncesij od vladajoče koalicije v državnem zboru. Toda vsaj navzven enotna štajerska narodna »stranka«, od leta 1882 organizirana v Slovenskem političnem društvu, z vladnimi drobtinicami ni smela biti zadovoljna. Gotovo so pričakovali več, a so v obroču vseeno vztrajali. Zakaj? Po mojem mnenju zato, da so si kupovali čas. Tako vsaj sam ocenjujem to dobo in morda bi se avtor strinjal z menoj. Svojo narodno (obrambno in napadalno) politiko so namreč štajerski politiki začeli intenzivno graditi na edini uspeha obetajoč možni način – od spodaj. Za ta načrten projekt pa so potrebovali čas. V razmeroma stabilnem obdobju avstrijske ustavne monarhije so se tako ustvarile razmere, da so »očetje naroda« pričeli z (kot bi se izrazil G. L. Mosse) »nacionaliziranjem množic«, prebivalstvo v južnem delu štajerske dežele so morali zainteresirati za »narodno stvar«.

Prav tu vidim največjo kvaliteto Čučkovega dela - v natančnih in zelo povednih primerih teh narodnih prizadevanj. Avtor je v obravnavano obdobje opravil kvaliteten potop in v zgodovinski interpretaciji dobro umestil in ovrednotil gospodarske, socialne, kulturne in predvsem politične razmere na Spodnjem Štajerskem. Po uvodnih po-

glavjih, ki dobro podajajo politične razmere na nivoju avstrijske polovice monarhije, sledimo lahko skozi poglavja uspehom, ki so jih Slovenci dosegli pri uveljavljanju slovenskega jezika v šolah in uradih, pri gospodarski emancipaciji (posebej razvoju hranilništva in posojilništva), zelo natančno in municiozno Čuček predstavlja volitve v občinske in okrajne zastope ter v deželni in državni zbor. Številna poglavja, kot npr. tisto v zvezi s prestižnim bojem za osvojitev spodnještajerskih okrajnih zastopov, so sploh prvič tako natančno obdelana v slovenskem zgodovinopisju.

Razlika med položajem spodnještajerskih Slovencev pred in po obdobju Taafejevega drugega mandata je, kot so ugotovili tudi že drugi zgodovinarji, velika. Po Čučkovi monografiji in podajanju številnih argumentiranih trditev smo lahko v to samo še bolj prepričani. Nemci so bili na področju južne Štajerske v času po Taafejevem zatonu dokončno potisnjeni v svoje mestne »trdnjave«, Slovenci pa so s svojo zaostreno nacionalno politiko začeli odločno prodirati v nemške jezikovne otoke. Glavni spopad med Slovenci in Nemci se je vedno bolj koncertiral na Celje, kar nakazuje že opisana epizoda v letu 1890 z ustanovitvijo in proslavami celjskega sokola in nemške *südmarke*. Nacionalistični izpadi so se po padcu Taafejeve vlade naslednje leto na obeh straneh le še bolj spustili s povodca. Toda to je že obdobje, ki časovno presega okvir obravnavanega dela. Verjamem pa, da se bo avtor tudi tem problemom v prihodnosti še posvetil in nam jih na podoben način tudi natančno osvetlil.

Čučkovo delo je predelana doktorska disertacija, ki jo je v program svoje znanstvene knjižne zbirke *zgodovini.ce* že kot sedmo edicijo sprejelo Zgodovinsko društvo Celje. S to knjižno izdajo se je zbirka zagotovo še trdneje zasidrala kot ena izmed temeljnih produkcij modernega slovenskega zgodovinopisja. Medtem je v isti zbirki izšlo tudi že osmo delo, zelo kmalu za Čučkovim. Toda tej novosti se bomo raje bolj posvetili v naslednji številki *Zgodovine za vse*.

Borut Batagelj